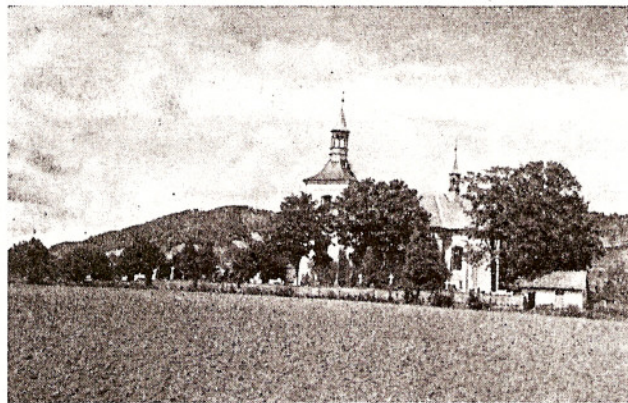

Na jižním úbočí strážné hory Českého ráje Kozákova rozkládá se starobylá ves Tatobity. Je známá nejen prastarou, prý tisíciletou lípou, ale i znamenitými hudebníky, kteří častokrát prošli se svými písněmi nejen po širé Rusi, ale zatoulali se i do jiných evropských zemí. Pocházejí odtud i dovední brusíči českých granátů, polodrahokamů

a skla. Vesnice si zachovala pro svou odlehlost od větších měst a od dráhy dlouho starobylý ráz, řeč a zvyky.

Hoření část vsi kolem kostela dívá se směrem k památnému dvojvěží hradu Trosek a k Týnu nad Rovenskem, k němuž dříve — do roku 1787 — patřila duchovní správou. Od tohoto roku byla zřízena u kostela sv. Vavřince lokalie (t. j. menší fara) a od r. 1858 stal se kostel farním. Vévodí tu na nejvyšším místě vsi právě na úpatí mocného Kozákova širému okolí.

Dolení, starší část vsi, zvaná na Dolánkách a na Prúhoně, je skryta v táhlém údolí, jímž pod příkrým břehem protéká potok Tichovka, jinak též Kysovka nebo Tatobitický potok zvaný. Pramení se na stráni Kozákova nad Tatobitami a u mlýna v Sýkořicích se vlévá do Veselky. V této dolní části vsi košatí se nad strání potoka proslulá lípa, vetchá a sešlá to již stařenka, hlásící se však každým jarem k novému životu. Mládeňecký spolek „Svoboda“ dal jí v r. 1923 obezdít a zřídil kolem ní železný plot.

Místní pověst vypravuje o ní, že před lety, když se jí lidé chystali porazit, ozval se z ní tajemný, hrozný hlas: „Nesázal ješ, nezrazeš!“ Tak byla lípa zachráněna.

Jiná pověst líčí, že tu kdysi právě naproti lípě bydlil důvedný lidový umělec, sochař a řezbář, který si jednou chtěl uříznout z lípy větev na vyřezávání řezbářských výtvorů. Jakmile však nasadil pilku k větvi, zdvihl se prudký vítr a hrozný hukot a křik, až mu vlasy na hlavě hrůzou vstávaly. Teprve když se vzdálil, vystrašen neslychaným hlukem, vše se zase utišilo.

Lípa má v objemu 9 m a do jejího vykotlavlého a sukovitého vnitřku srovná se nejméně 10 lidí. Údaje a odhady jejího stáří kolísají od 300 do 1000 let — jistě je to vzácný a památný strom, který si plně zaslouží šetrnosti a úcty, tím spíše, že je to naše slovanská lípa, živá pamětnice našich předků, která jako němý svědek přečkala staletí.

Procházíme-li vsí, spatřujeme tu místy staré chaloupky pod omšelými doškovými střechami, jejichž malá okénka s muškátem a fuchsíemi vracejí nás o dvě staletí do časů našich prababiček, ale jsou tu i výstavné moderní vilky, svědčící o výnosnosti sklářského umění v době konjunktury.

Stará doba zanechala tu na památku kromě kostela i starobylé kříže — na návsi je kříž z r. 1776, práce Jana Zemana — a sochy — Panna Maria na polní cestě ke Kozákovu z r. 1867, práce Josefa Zemana.

Z nové doby pochází budova Masarykovy obecné školy z r. 1935 a Kampelička. Je tu též pošta (od r. 1907) a stanice SNB, myslivna, mlýn a dva porfyrové lomy.

Od kostela je krásný rozhled po chlumech Českého ráje od Ještěda k Troškám a dále k Táboru a k Prachovským skalám. Není divu, že si právě tu vyhlédl místo pro svou vilku malíř krajinář a portrétista Jan Dědina. Mohutný Kozákov tvoří jeho zátiší malebně pozadí.

Kolem vsi jsou roztroušeny samoty Na hrádku, Na vrších, Jivinsko, Mezihoří, Na pískách, Babylon, Pod vrchy, Zelinka a j.

Pověst klade vznik osady do 10. století. Václav Hájek z Libočan uvádí totiž ve své „Kronice české“ z r. 1541 málo věrohodnou zprávu k smyšlenému roku 973, že prý tehdy pohané horští táhli podél Jizery proti svým pokřtěným sourodákům, ale byli za Mladou Boleslaví u Stránova poraženi, zahánáni zpět a pronásledováni, načež hledali útočiště v nepřístupných horách svého kraje. A tito „zlí lidé“, jinak prý zvaní „tatové“, zde se ukryví, dali prý podle pozdější pověsti vznik osadě Tatobity.

Jméno značí vlastně „biječ zlodějů“ (Váša-Trávníček, Slovník jazyka českého, str. 1419); původně je to přezdívková místa, kde kdysi pobíli nějakého „tata“, t. j. zloděje; později vzniká na tomto místě ves, na kterou přešlo i jméno místa. V lidové řeči užívá se názvu Tatobita. Dříve se též psávalo Tatobyty, Tatobyta.

Slovo „tat“ (vlastně tať) je doloženo ve významu „zloděj“ v památkách církevněslovanských, staroruských a starosrbšských. V dnešní srbocharvátštině a ruštině se však již užívá pro označení „zloděje“ pojmenování jiných (vor). V západoslovanské skupině jazykové toto slovo nežije a není také doloženo.

Z téhož slova pochází u nás i pojmenování obce Všetaty. Názvy těchto obcí jsou tedy dokladem toho, že slovo „tat“ i u nás bývalo, časem zaniklo, ale zachovalo se ve vlastních místních názvech. Je to tedy název velmi starobylý.

PROF. ING. JAROSLAV CERMAN: NAD OBRÁZKEM LOMNICKÝCH KOLAŘŮ

Záslužnou práci koná musejní rada pomáhali je zachraňovat. Staré knihovny, kufry, skříně, koše, půdy a podkrovní chovají ještě dnes mnoho obrázků, knih, listin, pomůcek a všelijakých předmětů, jež po svém objevení, zachránění před zničením a uložení v muzeu mohou podat zajímavý pohled do minulosti a poučení o tom, jaké to bylo za těch časů, když si náš dědeček ba-
bičku bral, případně i v dobách dřívějších.
Jediný pohled na reprodukovanou fotografii lomnických kolařů nás o tom přesvědčuje. Jako když se poodhrne